

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 11 lutego 2016 r.

Adam Bodnar

XI.813.1.2016.MS

Pani
Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej
al. Szucha 25
00 – 918 WARSZAWA

Docierają do mnie **niepokojące informacje świadczące o trudnościach w nauczaniu języków mniejszości narodowych i etnicznych, a także historii, geografii i kultury mniejszości, wynikających z ograniczonego dostępu do podręczników i materiałów edukacyjnych z tych przedmiotów, dostosowanych do aktualnej podstawy programowej.**

Brak podręczników wyraźnie sygnalizowany był w uwagach zgłaszanych przez przedstawicieli mniejszości białoruskiej, niemieckiej i ukraińskiej do II Raportu dla Sekretarza Generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych, przyjętej w Strasburgu w dniu 5 listopada 1992 r. i ratyfikowanej przez Polskę w dniu 12 lutego 2009 r. (Dz.U. z 2009 r. Nr 137, poz. 1121, dalej: Karta). Karta ta zobowiązuje Polskę do udostępniania oświaty w językach mniejszościowych i języku regionalnym na poziomach przedszkolnym, podstawowym i średnim oraz do podjęcia kroków w celu zapewnienia nauczania historii i kultury, które mają swoje odzwierciedlenie we wspomnianych językach (odpowiednio art. 8 ust. 1 pkt a(I), b(I) i c(I) oraz pkt g Karty). Aby nauczanie języków mniejszościowych oraz nauka w tych językach w ogóle były możliwe, państwo musi zabezpieczyć niezbędne środki finansowe na ten cel, a także zapewnić odpowiednią kadre pedagogiczną i pomoce naukowe, na co wyraźnie wskazano w pkt 87 Raportu wyjaśniającego do Karty. **Brak efektywnego systemu wydawania i dystrybucji podręczników i materiałów edukacyjnych świadczyć zatem może o naruszaniu przez Polskę zobowiązań wynikających z Karty.** Warto przy tym wspomnieć, że uwagi zgłoszone przez przedstawicieli środowisk mniejszościowych znalazły swoje odzwierciedlenie

w zaleceniach Komitetu Ministrów Rady Europy, który wezwał władze polskie do dostarczenia zaktualizowanych podręczników i innych materiałów edukacyjnych do nauki w językach mniejszościowych, zgodnych z nową podstawą programową (zalecenie CM/RecChL(2015)6 z dnia 1 grudnia 2015 r.).

Ten sam, powtarzający się od wielu lat problem w zapewnieniu uczniom dostępu do materiałów niezbędnych do nauki języka mniejszości, zgłaszany był w skargach, jakie skierowały do mnie Rada Rodziców, działająca przy Międzyszkolnym Zespole Nauczania Języka Mniejszości Ukraińskiej w Warszawie, oraz Związek Ukraińców w Polsce. W opinii Związku problem z podręcznikami jest konsekwencją prywatyzacji Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych. Skarżący twierdzą bowiem, że Spółka ta, po sprywatyzowaniu, nadal dysponuje prawami autorskimi do opracowanych wcześniej materiałów, wobec czego resort edukacji nie ma wpływu ani na ich ewentualny dodruk, ani na dostosowanie ich treści do wymogów podstawy programowej.

Jednocześnie chciałbym zwrócić uwagę Pani Minister na inną kwestię, zgłoszoną przez Związek Ukraińców w Polsce oraz Fundację „Nasz Wybór”, a dotyczącą sytuacji dzieci cudzoziemców – obywateli Ukrainy przebywających w Polsce. Sprawa ta ma również związek z działalnością Międzyszkolnego Zespołu Nauczania Języka Mniejszości Ukraińskiej, choć dotyczyć może też innych placówek oświatowych. Do roku szkolnego 2011/2012 dzieci posiadające obywatelstwo ukraińskie, mimo, że nie należały do mniejszości ukraińskiej, mogły korzystać z oferty edukacyjnej wspomnianego Zespołu. Miały wówczas możliwość nauki nie tylko swojego języka ojczystego, ale też historii i kultury kraju pochodzenia, a dzięki bliskim kontaktom ze swoimi rówieśnikami – obywatelami polskimi narodowości ukraińskiej – miały szansę na integrację i z polskim społeczeństwem i, jednocześnie, z mniejszością ukraińską. Począwszy jednak od 2012 roku Zespół nie prowadzi już naboru dzieci cudzoziemców. Ta forma nauczania dedykowana jest bowiem wyłącznie obywatelom polskim należącym do mniejszości. Podobne zajęcia dla dzieci cudzoziemców, zgodnie z art. 94a ust. 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.), mogą oczywiście być organizowane przez podmioty zewnętrzne, w porozumieniu z władzami szkoły i za zgodą organu prowadzącego, ale nie mają już waloru integracyjnego. Tymczasem, **w związku z rosnącą liczbą migrantów z Ukrainy, którzy decydują się osiedlić w Polsce, konieczne jest wypracowanie nowych rozwiązań, które umożliwiłyby dzieciom z Ukrainy naukę języka ojczystego, razem z obywatelami polskimi narodowości ukraińskiej.** Wspólna nauka służyłaby wzajemnej integracji, a także, co jest szczególnie ważne, pozwalała na wykorzystanie w pracy z cudzoziemcami dorobku placówek oświatowych

i dotychczasowych osiągnięć nauczycieli uczących na co dzień dzieci należące do mniejszości ukraińskiej.

System oświaty inaczej traktuje dzieci należące do mniejszości narodowych czy etnicznych oraz dzieci cudzoziemców przebywających w Polsce, zwłaszcza w zakresie podtrzymywania i rozwoju szeroko rozumianej tożsamości kulturowej. Przykładem tego jest choćby odmienny sposób naliczania subwencji oświatowej. Nie powinno to jednak stanowić przeszkody w korzystaniu z takich rozwiązań, które – z korzyścią dla obu grup – zapewnią większej liczbie dzieci możliwość nauki języka ojczystego, czy nauki w języku ojczystym, oraz rozszerzą walor edukacyjny takiej nauki o aspekt integracyjny. Na to, że wszelkie działania władz oświatowych w tym kierunku są pożądane, wskazuje art. 7 ust. 1 pkt e przywoływanej już wyżej Karty, który wzywa państwa do utrzymywania i rozwijania związków, w sferze spraw objętych Kartą, między grupami używającymi języka mniejszościowego i innymi grupami w państwie, korzystającymi z języka używanego w identycznej lub podobnej formie.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2014 r., poz. 1648 z późn. zm.), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o przedstawienie stanowiska w zasygnalizowanych wyżej sprawach. W szczególności proszę Panią Minister o ocenę stosowanego obecnie systemu wydawania i dystrybucji podręczników do nauki języków mniejszości narodowych i etnicznych oraz nauki historii i geografii mniejszości, a także o odniesienie się w tym zakresie do zarzutów stawianych przez Związek Ukraińców w Polsce. Byłbym też zobowiązany, gdyby zechciała Pani Minister dokonać analizy prawnych i faktycznych możliwości objęcia uczniów należących do mniejszości ukraińskiej oraz dzieci cudzoziemców pochodzących z Ukrainy wspólnym nauczaniem wspomnianych przedmiotów.

Podpis na oryginale